سەروتار

لە پەراوێزی کولتوورەوە

کێ گوێ دەگرێ.. کێ دەیخوێنێتەوە؟

سەرنووسەر

* لەوەتەی ڕاپەڕینی خەڵکی کوردستان بەرپابووە، تا ئەمڕۆکە بەهۆی زۆربوونی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن و ئەو پەراوێزی ئازادییەی ڕەخساوە، ڕۆژنامەنووسان و نووسەران و هونەرمەندان و خەڵکی دڵسۆز، پەیتا پەیتا بیروڕاو پێشنیار و پرۆژەیان خستووەتە بەردەمی دەسەڵاتی سیاسی و حکوومەت، بەتایبەتی لە ساڵی ١٩٩٢ بە دواوە لەو کاتەوە کە بەهۆی هەڵبژاردنەوە پشتیوانیمان لە تێزی دیموکراسی کرد، خەڵکی لەوە تێگەیشتن ئەو تێزە لە ساکارترین پێناسەیدا دەسەڵاتێکە لە (خەڵکەوە بۆ خەڵکە)، بەمەش دەکرێ بڵێین دیموکراسیەت بە واتای کۆکردنەوەی «تێڕوانینێکی گشتی» دێ بۆ سەرجەم کار و پرۆژەکان بە مەبەستی پڕکردنەوەی کەلەبەر و کەموکوڕییەکان، لە هەمان کاتیشدا دەستنیشان کردن و دۆزینەوەی باشترین و گونجاوترین ڕێگەچارەیە بۆ ناکامی و ناکامڵی هەر کار و پرۆژەیەک، بە پرۆژەی ڕۆشنبیریشەوە.

* بەڵام دەپرسین: تا ئێستا کە بەدەیان و سەتان کەسی دڵسۆز پرۆژەی پێشنیار و ڕەخنەیان خستووەتە بەردەمی دەسەڵاتی سیاسی و حکوومەت و دامودەزگایەکانی بۆ جوانتر کردن و پڕکردنەوەی ئەو کەموکوڕییانەی هەن، چەندیان بە هەند وەرگیراون و گوێیان لێگیراوە و چەندیان لێکۆڵینەوەیان لە بارەوە کراوە و وەڵام دراونەتەوە؟ من لێرەدا وەک بواری کاری ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن قسان دەکەم و دەپرسم: کاتێ ئەو پرۆژە و پێشنیارانە گوێیان لێناگیرێ چۆن دەکرێ داوا لە ڕۆشنبیران بکرێ خۆیان لە بەرانبەر ئەو پرۆژانە بە بەرپرس بزانن کاتێ بەبێ پرسوڕا گۆڕینەوە لەگەڵ ئەوان یان بەبێ بەرنامە و لێکۆڵینەوەی پێویست جێبەجێ دەکرێن؟ یان چەند دەکرێ ڕۆشنبیران خۆیان بە بەشێک لەو پرۆژە ڕۆشنبیرییانە بزانن، لەو کاتەی ئەوان لەو کار و پرۆژانەدا بەشدارییان پێنەکرێ؟ ئایا لەم ڕووەوە درز و کەلێنی گەورە و بگرە خەرەندێک ناکەوێتە نێوان دەسەڵات و ڕۆشنبیرانەوە؟

* (ڕەخنە) و (دیالۆگ) دوو جەوهەری پێشکەوتنی شارستانیەت و بەمەدەنی کردنی کۆمەڵگان، کە هیچ پێشکەوتنێکی کۆمەڵایەتی بەبێ پرۆسەی (ڕەخنەگرتن) دروست نابێ، لە لای ئێمە ئەم دوو کۆڵەکەیە چەند لایان لێ کراوەتەوە؟ هەر بەرەونەدان بەگیانی (ڕەخنە) و (دیالۆگ)، جۆرێک لە پەراوێزخستنی ڕۆشنبیری و بەدی نەهاتنی ئامانجەکانی نییە؟

ڕۆشنبیری بۆ خۆی دیالۆگێکی کراوەیە، هیچ بیروبۆچوون و میتۆد و ڕێچکە و ڕێبازێکی ڕۆشنبیریی ئەو دنیایە نابینی بەسەرخۆیدا داخرابێ، پرۆسەی پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی ئەو کۆمەڵگایە گۆڕانی بەخۆیەوە دیبێ. (ڕەخنە) و (دیالۆگ) کە جەوهەری هەموو ڕۆشنبیرییەکی کراوە و پێشکەوتوون بە هەمان ئاست لە دنیای ئەمڕۆدا جەوهەری هەموو پێشکەوتنێکن، کە گۆڕانی بنەڕەتی بەسەر کۆمەڵ و داوونەریتەکاندا دەهێنن و لە ڕەگوڕیشەوە هەڵتەکاندنی دەگرنە ئەستۆی خۆیانەوە. پەرەسەندن و پێشکەوتنی کایەی ڕۆشنبیریش وەک سروشتی (جیوە) وایە کە لە هەموو چرکەساتێکدا دەگۆڕێ و فۆرمی خۆی نوێ دەکاتەوە، بۆیە ناکرێ ئەو ڕۆشنبیرییە بە فۆرمێکی لەقاڵب دراوەوە ئاراستە بکرێ، وەک چۆن ناکرێ بە فۆرمێکی کۆن و تەقلیدی و دیاری کراوەوە بڕیار لەسەر چارەنووسی پرۆژەی ڕۆشنبیریی میللەتێک بدرێ.

* ئێمە خوانەخواستە ناڵێین یەکگرتنەوەی (سەندیکا) و (یەکێتی) و (کۆمەڵە)ی ئەدەبی و هونەریی گرنگ نین، بەڵام لەوەش گرنگتر بۆ ئەم قۆناغەمان گرتنی (کۆنگرە)یەکە بۆ پرۆژەیەکی ڕۆشنبیری نەتەوەیی کە من پێم وایە بۆ ئەمڕۆکەمان چەندە بەهێزکردنی بواری (ئابووری) وەک ژێرخان گرنگە و زەمینەیەکی

پتەوە بۆ ئەوەی لە سەربەخۆییمان نزیک بکاتەوە، ئەوەندەش کۆنگرەیەکی ڕۆشنبیریی بۆ پەرەسەندن و بەرەوپێش بردنی پرۆسەی پێشکەوتن و کرانەوەی کۆمەڵگای کوردی و بەرچاوڕوونی زیاتری ڕووناکبیران گرنگە، لێرەوە دەڵێین بایەخدان بە بواری ڕۆشنبیریی گرینگیدانە بەخودی ڕۆشنبیر کە ئەندازیاری (ڕۆح) و (عەقڵ) و (ویژدانی) مرۆڤە و دەبێ شانبەشانی ئاوەدانکردنەوە و گرینگیدان بەلایەنی (ئابووری) یان هاوشانی ئاوەدانکردنەوەی دیوی دەرەوەی مرۆڤ، دیوی ناوەوەی ئادەمزادەکانیش جێگەی بایەخ و گرنگیی پێدان و بیناکردنەوە بێ.

* جارێ دەبێ سەردەفتەری (أولوية) ئەرکە گرنگ و لە پێشەکانی بەستنی ئەو کۆنگرەیە بۆ قاودان و قەڵاچۆ کردنی دیکتاتۆر و فەرخە دیکتاتۆرەکانی ئەو بوارە هەستیارەی دنیای ڕۆشنبیری و ڕاگەیاندن بێ، چونکە ناکرێ و نەبووە خەڵکانێک هەڵسوکەوت لەگەڵ (عەقڵ) و (ڕۆح) و (ویژدان)ی مرۆڤ بکەن، لە هەمان کاتیشدا مومارەسەی کەڵەگایی و دیکتاتۆریەتیش بکەن. کەم کردنەوەی (مەرکەزییەت) لە دنیای ئەمڕۆکە خەریکە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ جێگەی پێ لێژ دەبێ و ئاسەواری نامێنێ و بەرەو نەمان و پایدۆس لێکردن دەڕوا، کەچی لە لای ئێمە تازە بەتازە خەریکە عەقڵیەتی خۆسەپێن و (ستالینی) سەرهەڵدەداتەوە و گەرا دادەنێ، بۆیە چەند گرنگە ئافەرین و دەستخۆشانە لە هەنگاوی جددییانە و تۆکمە بکرێ، ئەوەندەش پێویستە گەندەڵی بواری ڕۆشنبیریی و زانستی بنبڕ و ڕیشەکێش بکرێن و چاویان لێ نەپۆشرێ، چونکە ئەو توێژە هەڵسوکەوت لەگەڵ (مێژوو) دەکەن و خۆیان بە دروستکەری ئەو مێژووە دەزانن، بۆیە دەبێ هەمیشە گیانی «نوێبوونەوە» بکەنە بەر پرسیارەکانیان و ڕێبازی «ڕەخنەگرتن» بەهێز و پتەوبکەن، دەبێ بەر لەهەموو شتێکیش لەخۆیانەوە دەست پێکەن.

* ئەو ڕۆژگارە بەسەرچوو کە دەگوترا نووسەران لەناو یۆتوپیای خۆیان ژیانیان بەسەر دەبەن و بۆ خۆیان دنیایەکی میسالییانە دەژین کە زۆرتر لە میسالیەتی دنیای ناو کتێبانەوە نزیکە وەک لە دنیای واقیعەوە نزیک بێ، یان بە کەسێکی خەیاڵپڵاو بناسرێ کە کاری (تەماشاچی) بێ، لە کاتێکدا نووسەران وەک ویژدانی زیندووی سەردەمەکەیان ئەرکی قورسی گۆڕانکارییەکان لەسەر شانی ئەوانەو لەوانەوە دەست پێدەکات، بۆیە ناکرێ پرۆژە و خەون و پێشنیاری ڕووناکبیران نادیدە بگیرێن، چونکە ئەو بە هەند وەرنەگرتن و نادیدەگرتنە جۆرێکە لە (کوشتنی) خەونی ڕووناکبیران لە ڕێی کوشتن و پشتگوێ خستنی پرۆژەکانیانەوە، بەتایبەتی لەوکاتەدا کە حکوومەت پرۆژە و ڕەخنەکانیان بە پشتگوێ خستن بێ بەها و پەراوێز دەخات.

* ئەمڕۆکە لە هەر کاتێکی دی زیاتر گرنگی و پێویستیی بەستنی کۆنگرەیەک بۆ (ڕۆشنبیریی کوردی) بە پێویست دەزانم، تا لەو کۆنگرەیەدا دەست نیشانی سەردەفتەری کاری ئێستاو داهاتوومان بکەین و لەم قۆناغەدا ئەرکەکانی کاری ڕۆشنبیر لەلایەن خودی ڕۆشنبیرانەوە دیاری بکرێن، نەک لەلایەن کەسانی دەرەوەی خۆیان بۆیان دابەزێ، هەروەها لاوازییەکانی پرۆژەی ڕۆشنبیریی کوردی (ئەگەر پرۆژەیەک هەیە) دەبێ قامکی لەسەر دابنرێ و هەوڵ بدرێ شوێن پێی خاڵە نیگەتیڤەکانی ئەو ڕۆشنبیرییە بسڕدرێتەوە. دەشبێ لەو کۆنگرەیەدا (ئەجیندایەک) هەبێ و ڕۆشنبیرانی کاراو جددی هەموو پارچەکانی کوردستانی تێدا بەشداربن بۆ ئەوەی لە ئایندەدا کاری (ستراتیژی هاوبەش) ئەنجام بدەن، ئەوکاتە هەر دەزگایەک چی دەکەوێتە ئەستۆ دەبێ بە هاوکاری هەموو لایەک جێبەجێ بکرێ، بەمەش نە وەزیرێک کە دەستبەکار دەبێ کارەکانی وەزیرەکەی پێش خۆی زەڕبی سفر دەکات و نە بە خۆ عاجز کردن لەگەڵ داوودەزگایەکانی دیکە کەس دەتوانێ خۆی بکاتە تاقە کوێخا و دەزگایەکەی بەرەو هەواو هەوەسی تاکڕەوانەی خۆی ببات و نە کەس دەتوانێ خۆی بکاتە فەیلەسووف و زاناو دانا و لەوکاتانەی ڕەخنەی لێ دەگرن خەڵکی بە (نەخوێنەوار) دەزانێ!

* پێم وایە داڕشتنی سیاسەتی ڕۆشنبیریی و خستنەڕووی هەر کار و پرۆژەیەک بەسەرخان و ژێرخانییەوە ئەگەر زۆربەی هەرە زۆری ڕۆشنبیرانی کورد لە دەوری کۆنەبنەوە و لە دانانی پلان و بەرنامەڕێژییەکەیدا بەشدارنەبن، ئەگەر بیروڕای ڕۆشنبیران لە بارەی ئەو سیاسەت و پرۆژانەوە پەراوێز خرا، ئەوسا بە پرۆژەی خۆیانی نازانن و پشتیوانی و داکۆکی لێ ناکەن، بۆیە دەبێ کۆدەنگییەک بۆ ئەو پرۆژە گرنگ و ستراتیژیانە هەبێ تا خۆیان بە بەشێکی دانەبڕاوی ئەو پرۆژانە بزانن و هەوڵی سەرخستنی بۆ بدەن.

* هەموو کەناڵە ڕۆشنبیرییەکان کارەکانیان تەواوکەری یەکترییە، ناکرێ بە لەیەکتر لالووت بوون و بە میزاج ئەرک و کاری یەکتر بسڕنەوە و حسێو بۆ یەکتر نەکەن، هەر لەبەر ئەوە و لەپێناوی جوانترکردن و پوختەتر کردنی کارەکان و پەرەپێدانی زیاتر بە پرۆژەکان و کامڵترکردنیان دەبێ بەردەوام ڕاوێژ و تەگبیر بەیەکتری بکەن و هەماهەنگی تەواو بۆ ڕاپەڕاندنی ئەو کار و ئەرکانە لە نێوانیاندا هەبێ. دواجار پێویستە عەدالەتێک لە پاڵپشتی کردنی ئەو دەزگایانە و لاکردنەوە لێیان هەبێ و لە میزاج بچێتە دەرێ، ئەو کەناڵ و داوو دەزگایانەی کارەکانیان جوانە و کەلێنێک پڕ دەکەنەوە وەک هەر دەزگایەکی دیکە پاڵپشتی بکرێن، نەک بەدەردی شیعرەکەی (بابەتاهیری هەمەدانی) یەکێک هەزار ناز و نیعمەتی بدرێتێ و بەسەردا بباریێ و یەکێکیشیان نانەجۆی بەرنەکەوێ، واتە لە ڕووی ماف و ئەرکەوە هاوشانی یەکتر بن و هیچ کامێکیان لەسەر حیسابی ئەوی دیکەیان بایەخی پێنەدرێ و هەموو کەرستە و تفاق و پێداویستییەکی کارکردنیان لەبەردەستدابێ بۆ ڕایی کردنی ئیشوکارەکانیان، مونافەسەی ڕاستەقینەش لێرەوە دەست پێدەکات، ئەگەر ئەو کەناڵەش شایەنی مانەوە نییە پێویست ناکات بە کولەمەرگی و مەمرە و مەژی بمێنێ.

* لە کۆتاییدا دەڵێم دەبێ لەمەولا لە هەر وەزارەتێک بەجیا و لەناو خودی ئەنجوومەنی وەزیرانی حکوومەتی هەرێمیش بە جودا بەشی تایبەتیی بۆ (بەدواداچوون) هەبێ بە مەبەستی شوێن پێ هەڵگرتنی هەر پرۆژە و پێشنیار و بۆچوونێک کە بۆ بەرەو پێش بردنی بزاڤی ڕۆشنبیریمان بەپێی بەرنامە و ستراتیژیەتێک لەلایەن دڵسۆزانەوە دەنووسرێن، گەرما و گەرم بە پیریانەوە بچن و ئەوەی دەکرێ و لەتواناییدا هەیە لە کاتی خۆیدا جێبەجێیان بکەن.